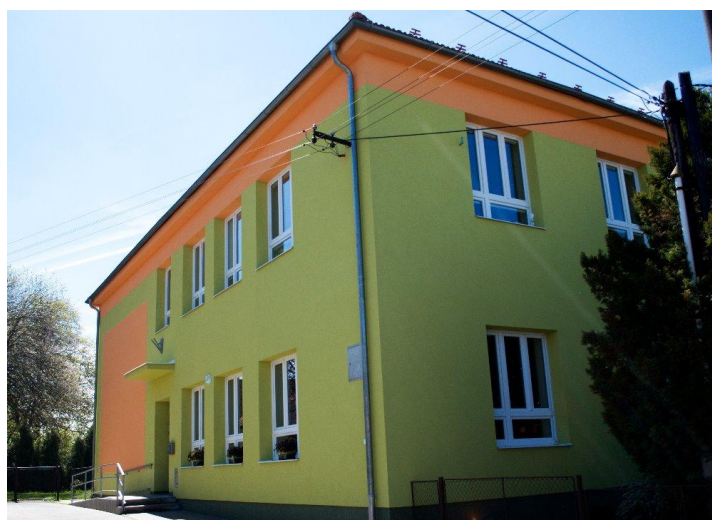

Č. j.: ZŠ/5/2024

Minimální preventivní program základní školy

**Základní škola a mateřská
škola Hněvkovice,
příspěvková organizace**

Zpracovala: PhDr. Lucie Vosyková

30. 8. 2024

Obsah

1. Základní údaje o škole.....	2
2. Právní východiska	3
3. Charakteristika školy.....	3
4. Oblast sociálně patologických jevů ve škole	4
5. Cíl preventivního programu.....	4
6. Zhodnocení prevence sociálně patologických jevu ve školním roce 2023/2024	5
7. Přehled témat souvisejících s MPP v rámci jednotlivých předmětů.....	6
8. Spolupráce s rodiči	7
9. Vzdělávání pedagogů.....	7
10. Metody práce.....	8
11. Znalostní kompetence žáků	9
12. Prevence školní neúspěšnosti	9
13. Program proti šikanování.....	11
14. Program proti kyberšikaně.....	18
15. Prevence závislostí.....	21
16. Kontakty a užitečné odkazy	22

1. Základní údaje o škole

Název školy: Základní škola a mateřská škola Hněvkovice, příspěvková organizace

Adresa školy: Hněvkovice 14, 582 94 Hněvkovice

Ředitelka školy: PhDr. Lucie Vosyková

Telefon: 739 052 566

E-mail: zs-hnevkovice@seznam.cz

IČO: 70988846

REDIZO: 600086887

Název zřizovatele: Obec Hněvkovice

Adresa zřizovatele: Hněvkovice 116, 582 94 Hněvkovice

Telefon zřizovatele: 605 943 501

E-mail zřizovatele: obec@hnevkovice.cz

Web: <https://zs-hnevkovice.webnode.cz/>

Součástí školy: Základní škola, kapacita 50 žáků, IZO: 102006075
Mateřská škola, kapacita 25 žáků, IZO: 107580560
Školní družina, kapacita 30 žáků, IZO: 117000060
Školní jídelna, kapacita 70 jídel, IZO: 102778043

Metodička prevence sociálně patologických jevů: Mgr. Jana Šťastná

Výchovná poradkyně: PhDr. Lucie Vosyková

Naše vize:

„Škola rodinného typu, která žákům poskytne kvalitní vzdělání, které propojí s běžným životem a připraví je na další studium. Ke každému žákovi se přistupuje individuálně tak, aby každý mohl zažít úspěch.“

2. Právní východiska

§ 29 odst. 1 a § 30 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon

- § 8 a § 9, § 17 a § 18, § 30 zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, č.j.21291/2010-18
- Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Č.j.: 37 014/2005-25
- Pokyn MŠMT č.j 14 423/99-22 k výchově proti projevům rasismu
- Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví Čj.: 10 194/2002-14
- Metodický pokyn MŠMT k řešení šikanování ve školách, č.j. 22294/2013-1
- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí na období 2019-2027
- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j. MSMT-21149/2016
- Dodržování pravidel prevence vzniku problémových situací týkajících se žáků s PAS ve školách a školských zařízeních, Č. j. MSMT-5217/2017-1

3. Charakteristika školy

Základní škola a mateřská škola Hněvkovice je příspěvkovou organizací, jejímž zřizovatelem je obec Hněvkovice. Škola v současné době sdružuje základní školu, mateřskou školu, školní družinu a školní jídelnu. Kapacita školy je 50 žáků, nyní školu navštěvuje 19 žáků. Škola má pouze 1. stupeň – pět ročníků, nyní pouze čtyři – chybí 5. třída. Základní škola je malotřídní se 2 třídami, které se nachází v prvním patře, spolu s ředitelnu a 2 kabinety. V přízemí se nachází tělocvična, šatna, kotelná a sociální zařízení. Vybavení tříd je zastaralé a již neodpovídá normám, proto je na příští prázdniny naplánovaná rekonstrukce obou tříd a výměna kotle na tuhá paliva za tepelné čerpadlo. Na škole tento školní rok působí 8 pedagogických pracovníků - 5 učitelek a 2 asistentky. Mateřská škola má kapacitu 25 žáků, nyní ji navštěvuje 25 žáků, které vyučují 2 učitelky. Mateřská škola prošla rekonstrukcí v roce 2020. Školní družina má kapacitu 35 žáků, nyní ji navštěvuje 17 žáků. Družina má 1 vychovatelku.

Škola poskytuje základní vzdělání v rozsahu stanoveném zákonem 561/2004 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), v souladu s další legislativou a se zřizovací listinou školy.

Vzdělávání se uskutečňuje podle Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání s motivačním názvem „Žák na prvním místě“ s platností od 1. 9. 2007, ve znění doplňků. Prioritou tohoto ŠVP je výuka cizích jazyků – AJ (již od 1. ročníku) a kladení důrazu na jednotlivé kompetence žáka. Na ten navazuje Školní vzdělávací program školní družiny s motivačním názvem „S úsměvem jde všechno lépe“ s platností od 1. 9. 2023.

Vzdělávání v mateřské škole se uskutečňuje podle Školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání s motivačním názvem „Rok s krtkem a jeho kamarády“ s platností od 1. 9. 2022, ve znění doplňků.

4. Oblast sociálně patologických jevů ve škole

Prevence sociálně patologických jevů u žáků v působnosti naší školy představuje aktivity v následujících oblastech prevence:

- Drogy (základní informace o drogách)
- Doprava (rizikové chování v dopravě)
- Poruchy příjmu potravy (nevhodné jídelní a stravovací zvyklosti, diety, obezita)
- Alkohol (informace o nevhodnosti pití alkoholu)
- Syndrom týraného dítěte – CAN (fyzické týrání a jeho rozpoznání)
- Šikana, kyberšikana (znaky šikanování, řešení zejména počáteční šikany)
- Vandalismus (poškození školního majetku nebo majetku žáků)
- Záškoláctví (sledování absence žáků)
- Tabák (informování o závislosti na tabáku)
- Násilí (agresivní chování dětí)
- Krádeže (Drobné krádeže se vyskytují ve škole)

5. Cíl preventivního programu

Preventivní program klade důraz na udržení stávající kvality školy, komunikaci, kooperaci a zdravý životní styl. Program je určen pro žáky a pedagogické pracovníky školy a ve svém důsledku má vést k udržení pozitivního klimatu školy s minimem kázeňských problémů žáků

ve škole i mimo školu. Základním předpokladem k jeho účinnosti je aktivní zapojení všech žáků třídy a rodičů žáků, kteří jsou s průběhem a výsledky programu seznamováni.

Cílem primární prevence je zvýšení odolnosti žáků vůči sociálně patologickým jevům.

Cílem našeho programu je, aby se preventivní výchovně vzdělávací působení stalo neoddelitelnou součástí výuky a života školy a nepřímo prostřednictvím rodičovské veřejnosti i celkového způsobu života žáků. Hlavním cílem je vést žáky k tomu, aby návykovou látku v budoucnosti nevyhledávaly, aby ji nikdy neužily.

Preventivní program je nedílnou součástí školního vzdělávacího programu.

Důležitý je i individuální přístup k jednotlivým žákům. Je nutné analyzovat jedince, konkrétní sociální situaci dítěte. Zvýšenou pozornost věnujeme žákům s vývojovými poruchami učení a chování a pomáháme jim k jejich kompenzaci, protože tuto skupinu chápeme jako velmi ohroženou. Nabízíme volnočasové aktivity a programy, kde se mohou uplatnit všichni žáci.

Důraz je položen na informovanosti žáků ve vyučovacích hodinách a rodičů při třídních schůzkách nebo individuálních setkáních.

6. Zhodnocení prevence sociálně patologických jevu ve školním roce 2023/2024

Sociálně patologický jev	počet
Drogy	0
Doprava	0
Poruchy příjmu potravy	0
Alkohol	0
Syndrom týraného dítěte – CAN	0
Šikana, kyberšikana	0
Vandalismus	0
Záškoláctví	0
Tabák	0
Násilí (v nejmírnější formě)	0
Krádeže	0

Vztahy mezi žáky jsou bez větších výchovných problémů, klima ve třídách je přátelské.

Drobné kázeňské přestupky jsou včas řešeny, pedagogové si vyměňují zkušenosti a vzájemně se informují o žácích. V případě výskytu kázeňského přestupku ihned řešeno učitelem a následně jsou předány informace rodičům.

Dle realizovaného dotazníkové šetření lze usoudit, že všichni žáci mají negativní postoj k návykovým látkám.

7. Přehled témat souvisejících s MPP v rámci jednotlivých předmětů

Český jazyk a literatura:

Komunikace – řeč těla, prosba žádost, odmítnutí

Čtení – pohádky a příběhy (mezilidské vztahy)

Člověk a jeho svět:

Místo, kde žijeme – domov, škola, obec (rozlišení možných nebezpečí v okolí)

Lidé kolem nás – rodina, mezigenerační vztahy, chování lidí, život a funkce rodiny

Člověk a jeho zdraví – osobní bezpečí, bezpečné chování v silničním provozu, krizová situace, šikana, první pomoc, linky bezpečí, nebezpečí návykových látek a jejich odmítání

Lidská práva (dětská práva)

Zdravý životní styl a správná výživa

Hygiena

Vztahy k ostatním

Léky a zásady jejich užívání

Nevhodnost kouření, alkoholu a drog

Nebezpečí od cizích lidí

Výtvarná výchova a pracovní činnosti – zpracování daných témat různými výtvarnými technikami

Tělesná výchova – rozvoj tělesné zdatnosti, rozvoj kladného vztahu ke sportu a sportovním hrám, tělesná výchova jako faktor podporující zdraví, v oblasti tělesné, duševní i sociální

Klíčové kompetence:

Kompetence k učení – rozvoj individuality žáka a jeho sebehodnocení

Kompetence k řešení problému – posiluje správné postoje při zvládání problémů

Kompetence komunikativní – osvojení dobré komunikace

Kompetence sociální a personální

Kompetence občasně

Kompetence pracovní

V průběhu školního roku lze využívat možnosti pro relaxaci žáků a pro jejich spontánní či řízené pohybové aktivity o přestávkách – relaxační část ve třídě, tělocvična, zahrada.

Zařazovat při vyučování (zejména 5. a 6. vyuč. hodina) cviky kompenzující jednostranné zatížení. Posilovat vzájemnou snášenlivost mezi žáky, potlačovat projevy agresivity, rasismu a netolerance, uplatňovat prvky demokracie, vychovávat k Fair play, otevřeně hovořit o nebezpečí šikany, o možných projevech a postupech pro její odstranění.

Využívat služeb školního poradenského pracoviště. Pro předškolní děti a jejich rodiče vytvořit setkávání s předškoláky. Dle možnosti školy a zájmu rodičů uspořádat projektové vyučování žáků 1. stupně. Dle možností pořádat různé přednášky či workshopy.

8. Spolupráce s rodiči

Spolupráci s rodiči vidíme jako klíčovou při realizaci našeho preventivního programu. Rodiče jsou prostřednictvím třídních učitelů informováni o realizaci programu na škole, problematika byla zařazena i na jednání školské rady. Další informace poskytujeme rodičům prostřednictvím www stránek školy, propagačních materiálů a školních nástěnek.

9. Vzdělávání pedagogů

Změna metodiky prevence, nová metodika Mgr. Jana Šťastná. Školení formou samostudia (webináře nebo odborná literatura). Metodik prevence se zúčastní školení pořádaných zařízeními pro DVPP.

Pedagogičtí pracovníci mají možnost nahlédnout do dokumentu „Co dělat, když – intervence pedagoga – Rizikové chování ve školním prostředí“, kde jsou návodným způsobem popsány jednotlivé oblasti sociálně patologických jevů.

10. Metody práce

V rámci výuky jsou a budou i nadále kromě tradičních metod práce využívány další metody, které se osvědčily. Výchova bude probíhat mezipředmětově.

Např.:

- společné stanovení a zažití pravidel soužití mezi žáky a učiteli,
- zvyšování zdravého sebevědomí žáků,
- zkoumání a uvědomování si vlastní osobnosti,
- vnímání individuálních odlišností dětí mezi sebou a přijímání těchto jevů,
- nácvik vzájemné úcty, sebeúcty a důvěry,
- rozvoj schopnosti diskutovat, komunikovat, řešit problémy a konflikty (například formou komunitního kruhu),
- rozvoj schopnosti klást otázky, umění vyjádřit svůj názor, umění říci „ne“,
- navozování příznivého psychosociálního klimatu ve třídě,
- osvojování a upevňování základních návyků v rámci ZŽS – hygiena, životospráva, sdělení základních informací z oblasti
- prevence experimentování s alkoholem a cigaretami,
- základy etické a právní výchovy,
- zaměření pozornosti na včasné odhalování specifických poruch učení nebo i jiných postižení,
- všestranný rozvoj osobnosti žáka,
- soustředěnost na včasné diagnostikování soc.-patologických problémů ve třídních kolektivech,
- důraz na spolupráci s rodiči,
- široká nabídka volnočasových aktivit,
- ekologická výchova,
- návštěvy filmových a divadelních představení, koncertů, besed apod. Účast v soutěžích výtvarných, sportovních, zdravotnických, dopravních atd. jako v předchozích letech.

11. Znalostní kompetence žáků

Znalostní kompetence žáků:

- žáci dokáží pojmenovat zdravotní rizika spojená s kouřením, pitím alkoholu, užíváním drog,
- zneužíváním léků,
- znají jednoduché způsoby odmítání návykových látek,
- znají hodnotu zdraví a nevýhody špatného zdravotního stavu,
- mají vědomosti, jak udržovat zdraví a o zdravém životním stylu,
- mají právní povědomí v oblasti sociálně patologických jevů.
- žáci mají povědomí o zdraví jako základní lidské hodnotě,
- znají činnosti, které jsou vhodné z hlediska zdraví zařadit do denního režimu, osvojují si zdravý životní styl,
- podrobně znají zdravotní a sociální rizika návykových látek a argumenty ve prospěch zdraví,
- znají negativní vlivy kouření, požívání alkoholu,
- umí komunikovat se službami poskytujícími poradenskou pomoc,
- umí pojmenovat základní mezilidské vztahy,
- umí rozpoznat projevy lidské nesnášenlivosti,
- ví na koho se obrátit v případě, že někdo ohrožuje nebo poškozují jeho práva,
- mají povědomost o tom, že každé jednání, které ohrožuje práva druhých (šikana, násilí, zastrasování aj.), je protiprávní,
- znají základní způsoby odmítání návykových látek ve styku s vrstevníky,
- dopravní výchova.

12. Prevence školní neúspěšnosti

Školní neúspěšnost je vážným problémem, jehož řešení si vyžaduje náročnou práci s dítětem a často také s rodinou dítěte. Bývá důsledkem individuálních rozdílů v osobnosti žáků, v jejich výkonnosti, motivaci i jejich rodinné výchově. Neprospěch je často způsoben souborem příčin, které je třeba dobře rozpoznat. Při řešení školních neúspěchů je nutná úzká spolupráce pedagogických pracovníků, zákonných zástupců a žáka samotného. Často je nutná i konzultace s odborníky.

Strategie předcházení školní neúspěšnosti vychází z Vyhlášky č. 27/2016Sb a jejím cílem je

vyhledávání potencionálně neúspěšných žáků a vytváření podmínek k zlepšení jejich školní úspěšnosti.

I. Příčiny školní neúspěšnosti

- a) osobnost dítěte – snížená inteligence, nedostatečná paměť, emoční labilita, nízká sebedůvěra, poruchy učení, poruchy chování a jiné zdravotní komplikace žáka
- b) rodina – nepodnětné rodinné prostředí, rozdílné osobnostní a sociální podmínky života v rodině, nesprávné typy výchovy, složitá rodinná situace
- c) nedostatky ve výchovně vzdělávacím procesu ve škole – malá aktivizace žákovy osobnosti ve vyučování, nedostatečná motivace, nerespektování vývojových hledisek a principů pedagogické práce, špatné vztahy mezi učitelem a žákem, popřípadě mezi žákem a spolužáky, konflikty ve spolupráci školy s rodinou.

II. Doprovodné projevy školní neúspěšnosti:

1. neurotické příznaky – bolesti hlavy, břicha, nechutenství, zvracení, tiky, školní fobie
2. poruchy chování – záškoláctví, útěky ze školy nebo z domova
3. obranné mechanismy – ztráta motivace, pocit méněcennosti, fantazie, regrese

III. Postoj dítěte a rodičů ke školní práci

Velmi důležitou roli hraje také postoj dítěte i rodičů ke škole a školní práci. Tento postoj závisí především na dobré motivaci a zvyšování sebedůvěry dítěte.

Postoj žáka ke škole dále ovlivňují i dílčí úspěchy a neúspěchy ve vzdělávacím procesu.

Žáci, kteří pracují pod úrovní svých schopností a bez zvýšeného vlastního úsilí, nejsou motivováni k lepším výsledkům a bývají ve škole nespokojeni. Neúspěch může být u žáka podnětem k většímu úsilí a snaze o zlepšení výsledků. Pokud jsou však neúspěchy příliš časté, motivace žáka se rychle snižuje.

IV. Předcházení školní neúspěšnosti ze strany školy

Motivace a zvyšování sebedůvěry:

- klademe na dítě přiměřené nároky
- zdůrazňujeme jeho pozitivní stránky
- oceňujeme jeho jedinečnost
- umožňujeme dítěti vyslovovat vlastní názory,
- podporujeme aktivitu dítěte
- pomáháme dítěti a radujeme se z jeho úspěchů
- rozvíjíme u dítěte pocit empatie
- vyhýbáme se negativnímu srovnávání,

Pedagogičtí pracovníci:

- znají žákovy vzdělávací možnosti a jsou se žákem v pravidelném kontaktu

- mají přehled o úrovni vědomostí a dovedností žáka
- spolupracují s třídním učitelem
- znají příčiny jeho nedostatků při plnění školních povinností
- znají žákovo rodinné zázemí a jeho zdravotní stav
- stanovují pravidla vzdělávacího procesu a způsoby hodnocení v daném předmětu
- efektivně podporují žáka a motivují jej ke školní práci
- nabízejí žákům a jejich zákonným zástupcům konzultační hodiny, které jsou zveřejněné na webových stránkách školy

V. Doporučené postupy při řešení školní neúspěšnosti:

1) Třídní učitel vypracuje plán pedagogické podpory, zkonzultuje ho s výchovným poradcem a seznámí s ním ostatní vyučujícími. Plán je založen na individuálním přístupu k žákovi (přiměřená časová dotace k vypracování úkolů, ověření pochopení zadání úlohy, poskytování zpětné vazby, preferování ústní formy ověřování znalostí, zadávání vhodných cvičení k zopakování a upevnění učiva atd.).

2) V případě přetrvávajících obtíží je zákonným zástupcům doporučena návštěva odborného pracoviště – např. PPP, SPC apod. V případě potřeby jsou žákovi poskytnuta potřebná podpůrná opatření (individualizace, reedukace, pedagogická intervence, pomoc asistenta pedagoga, zohlednění obtíží, úprava metod a forem výuky atd.).

3) Škola vždy úzce spolupracuje s rodiči, pravidelně (během třídních schůzek a konzultací) je informuje o výsledcích výchovně vzdělávacího procesu a zároveň sleduje plnění žákovy domácí přípravy.

VI. Dlouhodobá nepřítomnost ze zdravotních a jiných závažných důvodů Také dlouhodobá nepřítomnost žáka ve škole může být příčinou zhoršení prospěchu a ztráty kontaktu se spolužáky. Ve spolupráci třídního učitele, vyučujících, zákonných zástupců a výchovného poradce je vytvořen plán dostudování zameškaného učiva, termíny zkoušení i možnosti individuálních konzultací s vyučujícími.

13. Program proti šikanování

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje naplňování zásad a cílů vzdělávání ve škole a školském zařízení.

Na rozdíl od jiných druhů násilí, se kterými se setkáváme ve školním prostředí, je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu.

Vybrané části z metodického pokynu (Č.j. MŠMT-21149/2016)

• **Škola má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky.** V souladu se školským zákonem jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předchází, jeho projevy neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc.

• **Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:**

- dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR.
- dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí.
- škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, **se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení**, případně nepřekažení trestného činu.

• Nejúčinnějším způsobem, jak ochránit děti před šikanou, je **vytvoření školního programu proti šikanování**. Ten si tvoří každá škola sama a zahrnuje v sobě metody řešení a další opatření zaměřená přímo na nápravu šikanování. Předpokladem jeho fungování je dobrá všeobecná prevence rizikového chování ve škole. Ředitelka školy se musí orientovat v metodice, organizaci a právní problematice šikanování, dále by měla mít škola má vyškoleného alespoň jednoho odborníka pro koordinaci a následně i pro řešení šikany (zpravidla školní metodik prevence).

• Školní program proti šikanování má 13 komponent (hlavních součástí).

• Škola má k dispozici pro zastavení násilí agresorů **běžná, ale i mimořádná nápravná opatření:**

- napomenutí a důtka třídního učitele či ředitele školy,
- podmíněné vyloučení a vyloučení ze školy (nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku),
- snížení známky z chování, převedení do jiné třídy,
- individuální výchovný plán pro agresora apod.

- Doporučuje se dále **pracovat zvláště s agresorem i s obětí šikany a dále pracovat s celým třídním kolektivem**. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina či menšina) apod.
- V případech podezření nebo již prokazatelných projevů šikany, které nejsou bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně školního metodika prevence či výchovného poradce, je zcela na místě **obrátit se na ředitele příslušné školy nebo školského zařízení**.
- Pokud se však projeví nečinnost i ze strany ředitele a postup školy v řešení šikany je nedostatečný, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost na školu České školní inspekci (dále jen „ČŠI“). Stížnost podaná písemně, osobně nebo v elektronické podobě se přijímá na všech pracovištích ČŠI.

Co to je šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a opakované užití fyzických a psychických útoků jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.

Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání.

Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.

28

- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.

- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřenin, modřin, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpusobovací konflikty nejsou vzácností!)

Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Rodiče žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno i pozorovat strach.
- Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad.
- Zmínky o možné sebevraždě.
- Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.

- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
 - Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
 - Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
 - Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma.
 - Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.).
 - Dítě se vyhýbá docházce do školy.
 - Dítě se zdržuje doma více než mělo ve zvyku.
- Č.j. MŠMT-21149/2016

Postup školy v případě podezření na šikanu

- **Konfrontovat** svá pozorování nebo ohlášení s ostatními kolegy.
- **Oznámit** své podezření vedení školy, **konzultovat** další postup. Dohodnout se, kdo povede vyšetřování, případně přizvat psychologa.
- Mezi čtyřma očima **vyslechnout** více nezaujatých **svědků** / spolužáků /. Vést **písemný záznam**, porovnávat, věnovat pozornost nesrovnalostem v časech a místech.
- **Spojit se s rodiči případné oběti**, konzultovat výskyt nepřímých znaků šikany. Požádat je o spolupráci.
- **Vyslechnout oběť** – citlivě, zcela diskrétně, zaručit bezpečnost a důvěrnost informací. Vše zapisovat nebo nahrávat.
- **Vedení rozhovoru s obětí šikany** (zpracováno podle Mgr. Jiřího Maléře)
 1. Přijde-li žák sám ohlásit ubližování, **nepoužívat** při rozhovoru slovo **šikana**.
 2. Pochválit ho za to, že našel odvahu přijít. Nepoužívat větu „Jsem ráda, že jsi přišel“, ale „To je dobře, že jsi za mnou přišel“.
 3. Nevím, jestli bych já tohle ve tvém věku dokázala (nenálepkovat, že je obětí)
 4. Není někdo ve tvé třídě, kdo prožívá něco podobného jako ty? (Dělat trochu nevědomého, nechápavého)
 5. Je tam někdo, komu je ubližováno a někdo kdo mu ubližuje?
 6. Kdo to tam dělá?
 7. Kdo to vlastně vymýšlí?
 8. Teprve potom zahájit výslech **co, kdy, kde, kdo, jak a proč?** Jak dlouho to trvá?
- **Vyslechnout agresory** – překvapit je rozhovorem mezi čtyřma očima, znemožnit domluvu výpovědí.

Vytipovat nejslabší článek, dovézt k přiznání či vzájemnému obviňování.

- Požádat vedení školy o **svolání výchovné komise** (vedení školy, výchovný poradce, školní metodik prevence, třídní učitel, psycholog). Ta posoudí na základě shromážděných informací, zda se jedná o šikanu a jaký je stupeň závažnosti, navrhne další postup vůči obětem, agresorům i třídě jako celku.

Konzultovat případné tresty.

- **Pozvat** individuálně k jednání **rodiče agresorů**, seznámit je se situací, sdělit jim navrhovaná opatření a požádat je o spolupráci. Pokud odmítají, **zvážit oznámení Policii ČR** – závisí na věku agresorů, na intenzitě a závažnosti šikany.

- **Rozebrat situaci se třídou**, prodiskutovat, vysvětlit nebezpečnost a důsledky šikany, oznámit potrestání viníků.

- Pokud se situace vyřeší pouze odchodem některých žáků, měl **by odejít agresor, a nikoli oběť**.

- **Postihnout agresora** v souladu se Školním řádem.

Při řešení by se škola měla vyvarovat těchto nevhodných postupů:

- **přehlížení, bagatelizací** agresivního nebo násilného chování

- odkazování na to, aby si **oběť** svoji situaci řešila **sama**, „postavila se jí“

- nucení žáků, aby **veřejně** řekli, co viděli nebo se veřejně ihned na místě omlouvali

- vedení rozhovoru s žákem o situaci před ostatními žáky, vedení rozhovorů žáků zapojených do šikany společně

- nedostatečného vyhodnocení závažnosti problému a z toho plynoucí volby neadekvátních postupů nebo nepřiměřeného trestu

- emotivního řešení problému (k řešení problému je třeba přistupovat věcně)

- agresivního řešení problému (např. násilím)

- příliš autoritativního řešení (např. zastrašováním nebo vyhrožováním), což může vést spíše ke zhoršení situace, případně ke skrytějším formám šikany, nebo i k jinému rizikovému jednání

- předjímání recidivy útočnicka

- řešení i méně závažného rizikového chování v součinnosti s policií (zbytečná kriminalizace útočnicka)

- automatického obviňování oběti (sekundární viktimizace)

- vyhýbání se problematickým aktivitám jako zdrojům budoucí šikany

Odpovědnost rodičů a komunikace školy s rodiči

(1) Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě,

zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Rodiče pak mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.

(2) Škola by měla hned na začátku školního roku informovat rodiče o programu proti šikanování.

(3) Když rodiče přijdou žádat o pomoc ohledně šikany svého dítěte, je nutné rodiče v klidu vyslechnout, nechat vymluvit, nepoučovat, aktivně naslouchat. Je potřeba se umět doptat na důležité informace. Podezření nebo tvrzení rodičů, že je jejich dítě šikanováno, se nesmí nikdy podcenit a je potřeba účinně a bezpečně situaci prošetřit

(4) Škola nezve rodiče protagonistů šikany do školy, když ještě šikana není vyšetřena. V praxi se vyskytuje závažná chyba, kdy si ředitelé pozvou najednou rodiče údajných obětí a údajných agresorů, podezřelé žáky, některé pedagogy a vyšetřují situaci se všemi najednou, případně pořizují video nebo audio záznam.

(5) Rozhovor s rodiči oběti probíhá individuálně. U počáteční šikany, která se dá vyšetřit během jednoho nebo dvou dnů, obvykle proběhne až po jejím vyšetření. Úkolem je rodiče informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních. Někdy je užitečné připravit rodiče oběti i na třídní schůzku, kde bude podána informace o řešení šikany.

(6) Vážnou chybou je neinformování rodičů o řešení šikany. Chybou je taktéž nepřipravená třídní schůzka a opakované řešení šikany s rodiči, což vede k eskalaci destruktivních procesů a negativních emocí.

(7) Ve všech případech je potřeba informovat rodiče, že ve třídě byla šikana a škola ji řešila. U počáteční šikany zpravidla stačí podat informaci na pravidelné schůzce, u pokročilé šikany je na místě svolat schůzku mimořádnou. Vždy je důležité, aby byl na schůzce přítomný školou pověřený a vyškolený pedagog pro prevenci a řešení šikany (případně i externí odborník).

(8) Rozhovory s rodiči, rozhovory s protagonisty šikany (oběti, svědky, agresory) jsou náročné.

Určený pedagog pro prevenci a řešení šikany musí absolvovat alespoň základní výcvikový kurz – první pomoc při šikanování.

Výňatek z Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MŠMT-21149/2016)

14. Program proti kyberšikaně

Co je to kyberšikana

Kyberšikanu definujeme jako zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočníky. Povaha a provedení útoků pak určují její závažnost.

Předpona kyber – značí prostředí, ve kterém se šikana odehrává, tedy kybernetický svět počítačů, internetu a mobilních telefonů. Kyberšikana může samozřejmě probíhat i přes jiné technické komunikační prostředky, např. pagery, v české realitě jsou však v drtivé většině využívány právě výše zmíněné mobilní telefony a internet.

Projevy kyberšikany

- Pomlouvání, zastrašování, urážení, zesměšňování nebo jiné ztrapňování (prostřednictvím e-mailu, SMS zpráv, v chatu nebo diskuzích)
- Pořizování zvukových záznamů, videí či fotografií, jejich upravování a následné zveřejňování s cílem poškodit zachycenou osobu
- Vytváření internetových stránek, které urážejí, pomlouvají či ponižují konkrétní osobu
- Zneužívání cizího účtu
- Vydírání pomocí mobilu nebo internetu
- Obtěžování a pronásledování voláním, psaním zpráv nebo prozváněním
- Zveřejňování cizích tajemství s cílem poškodit oběť
- Vyloučení z virtuální komunity

Znaky kyberšikany

- Anonymita útočníků – přezdívka, neznámá e – mailová adresa,
- Nemožnost schovat se do bezpečí domova
- Původce bývá fyzicky, psychicky slabý jedinec, oběť kyberšikany, člověk, který má málo kamarádů, je na virtuálním světě závislý.
- Agresor je ve virtuálním světě schovaný a může se chovat jinak, než by se choval v reálném světě – udává jiný věk, pohlaví, bydliště....
- Oběti kyberšikany jsou často uzavřené do sebe, nekomunikují s okolím, špatně se rozpoznává (u šikany vidíme modřiny, roztrhané oblečení...)

Č.j. MŠMT-21149/2016

Postup školy v případě podezření na kyberšikanu

- Oznamit své podezření vedení školy, konzultovat další postup. Dohodnout se, kdo povede vyšetřování, případně přizvat psychologa.
- Zajistit ochranu oběti kontaktováním operátora mobilní sítě nebo zřizovatele www stránek, profilu atd.
- Zajistit dostupné důkazy s podporou IT kolegy, vést písemný záznam.
- Vyslechnout oběť – vyšetřit důkladně všechny souvislosti incidentu, spolupracovat s webovým prostředím, kde došlo ke kyberšikaně
- Uchovat veškeré důkazy kyberšikany (SMS zprávy, e-mailové zprávy, zprávy z chatu, uložte www stránky apod.). Na základě těchto důkazů může být zahájeno proti útočníkovi či útočníkům vyšetřování.
- Ukončit komunikaci z pozice oběti, nekomunikovat s útočníkem, nevyhrožovat mu, nemstít se.
- Vyslechnout agresory – překvapit je rozhovorem mezi čtyřma očima, znemožnit domluvu výpovědí.

Vytipovat nejslabší článek, dovést k přiznání či vzájemnému obviňování.

- Informovat rodiče oběti i agresora, nekonfrontovat oběť a agresora
- Poučit rodiče o tom, koho mohou (je vhodné) kontaktovat (Policie ČR, OSPOD, PPP, právní zástupce atd.). Některé případy kyberšikany nespadají do kompetence školy.
- Postihnout agresora v souladu se Školním řádem.

Šikana zaměřená na učitele: jak ji předcházet a jak ji řešit

(1) Šikana zaměřená na učitele ze strany žáků musí být chápána jako celostní a multidimenzionální problém, který se týká všech členů školy. Neměla by být, proto v žádném případě považována za individuální záležitost konkrétního pedagoga, kterou by si měl vyřešit sám. Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel.

(2) Šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a žák/student se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele.

(3) Šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorách, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.

(4) Je zapotřebí mít na paměti, že šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické

schopnosti. Je zapotřebí, aby škola vytvořila bezpečné prostředí a atmosféru důvěry, ve kterém bude tento druh rizika – šikana učitele – uznán a budou nastaveny mechanismy a postupy (krizový plán) k ochraně pedagogů a k účinné prevenci a řešení takového chování, se kterými budou všichni žáci, pedagogové a zákonní zástupci seznámeni.

(5) Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele

- Prevence stojí na celoškolním přístupu, který akcentuje dobré sociální klima, připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci případně intervenci, pokud k výskytu dojde
- Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.
- Škola má jasně stanovený způsob, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, komu a jak s tím bude nakládáno.
- Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování a používá stanovené důsledky jejich nerespektování konzistentně; vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměrňuje řešení na individuální konzultaci; vyhýbá se konfrontačnímu tónu.
- Pedagog posiluje zapojení žáků/studentů do výuky, dává jim na výběr, činí úkoly a výuku pro žáky/studenty zajímavými, propojuje výuku s běžným životem a potřebami žáků; jeho výklad a očekávání jsou pro žáky srozumitelné, odpovídají obtížnosti, kterou mohou zvládnout apod.
- Očekává úspěch u všech žáků a podporuje je, dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře, staví na silných stránkách žáků.
- Nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou; při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost.
- Všímá si změn v náladě, emocích a v chování žáků a včas na ně reaguje.
- Problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.

(6) Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele Dále je důležité respektovat tyto zásady:

- Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních. Nelze očekávat, že situaci, kterou lze klasifikovat jako šikanu, vyřeší pedagog v pozici oběti sám. Proto je zapotřebí, aby tuto skutečnost škola neočekávala a nevyžadovala. Naopak je zapotřebí, aby podporovala své pedagogy k vyhledání pomoci, zajistila bezpečí pro pedagoga a řešila vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy.
- Škola musí mít připravený krizový plán, ve kterém bude specifikováno, jak se v situaci naplnění tohoto rizika zachová, jakou roli a možnosti řešení krizové situace má sám pedagog,

jakou roli vedení školy, školní poradenské pracoviště apod. Plán rovněž zahrnuje pokyny pro zajištění bezpečí pro ohroženého pedagoga a žáky.

- V případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky se pedagog řídí krizovým plánem školy. Pokud je tento plán nedostatečný, zajistí si pedagog pro sebe bezpečí (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.) a požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě vyžaduje-li to situace.
- Je zapotřebí, aby pedagog sám, jeho kolegové i vedení školy porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku. Tento zážitek může být bolestným i pro svědky (kolegy nebo žáky ve třídě). Je proto zapotřebí dovolit si čas na zpracování šoku, neobviňovat se, vyhledat si pro sebe sociální podporu od kolegů, přátel, rodiny, monitorovat u sebe znaky stresu, které se mohou objevit i později (např. problémy se spánkem, pozorností, úzkostí, zvýšená citlivost, nechut k jídlu nebo naopak) a případně vyhledat pro sebe odbornou pomoc.
- Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky. Škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení.
- Pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě (jedná se o program selektivní nebo indikované primární prevence, nikoli všeobecné prevence).
- V případě, že je pedagog nespokojený s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na příslušný inspektorát práce.

Výňatek z Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MŠMT-21149/2016)

15. Prevence závislostí

Do této oblasti spadá široké spektrum chování, které vykazuje znaky závislosti – zejména pak distribuce a užívání tabákových výrobků a elektronických cigaret, alkoholu a jiných návykových látek, netolismus, gambling atd.

Škola:

- vytváří podmínky pro předcházení výskytu případů užívání návykových látek v prostorách školy, v jejím okolí, na všech školních akcích i při mimoškolní činnosti
- jasně vymezí zákaz užívání návykových látek ve škole a jejich nošení do školy (školní řád)
- poskytuje žákům i rodičům nezbytné informace, týkající se jejich ochrany před tímto jevem

Základní škola a mateřská škola Hněvkovice, příspěvková organizace
se sídlem Hněvkovice 14, 582 94 Hněvkovice, IČO: 70988846

- působí na žáky v oblasti primární prevence a to formou, která je věcná, pravdivá a přiměřená jejich rozumovému a osobnostnímu vývoji při řešení případů souvisejících s užíváním návykových látek nebo distribucí OPL spolupracuje s Policií ČR, orgány sociálně právní ochrany dětí, školskými poradenskými zařízeními apod.

16. Kontakty a užitečné odkazy

PPP Havlíčkův Brod 569 422 171

<https://www.pppaspcvysocina.cz/pedagogicko-psychologicka-poradna-havlickuv-brod/>

Městský úřad Světlá nad Sázavou – OSPOD 569 496 611

Linka bezpečí 116 111 nebo 800 155 555

<https://www.linkabezpeci.cz/>

Rodičovská linka 840 111 234

Linka vzkaz domů 800 111 113

Internet Helpline 800 155 555

Národní linka pomoci AIDS 800 144 444

Poruchy příjmu potravy www.anabell.cz

www.drogovaporadna.cz

www.drogy-info.cz

www.minimalizacesikany.cz

www.poradenskecentrum.cz

www.zivot-bez-zavislost.cz

www.e-bezpeci.cz

www.bezpecne-online.cz